

Oulun yliopisto

Humanistinen tiedekunta

Lotta Höök

VERTAILEVA ANALYYSI SAAMENKIELISISTÄ AINEISTOISTA HELMET-,
PIKI- JA OUTI-KIRJASTOISSA

Informaatiotutkimuksen

Kandidaatintutkielma

Oulu 2019

SISÄLLYS

1 Johdanto	2
2 Keskeiset käsitteet.....	3
2.1 Saamelaiskielet	3
2.2 Kokoelma	3
2.3 Kokoelmatyö	4
2.4 Kokoelman hallinta ja kehittäminen	4
2.5 Kokoelmapolitiikka.....	6
2.6 Kokoelman arviointi.....	7
3 Tutkimusaiheen tausta.....	8
3.1 Kokoelma-aineiston valinta	8
3.2 Saamenkieliset palvelut Suomessa.....	9
3.3 Saamenkieliset kirjastokokoelmat	10
4 Aikaisempi tutkimus	11
5 Toteutus.....	14
5.1 Tutkimusaineiston valinta ja tutkimuskysymykset.....	14
5.2 Tutkimusmenetelmä.....	15
5.3 Aineiston keruu	16
6 Tulokset.....	18
6.1 Aineiston kielijakauma.....	19
6.2 Jakauma aineistolajeittain	20
7 Pohdinta	21
Lähteet	25
Liitteet.....	28

1 Johdanto

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää saamenkielisten aineistojen määrä Suomen suurimpien kaupunkien kirjastoverkoissa. Vertailukohteina toimivat Helmet-, PIKI- ja OUTI-kirjastot, jotka kattavat viisi Suomen suurinta kaupunkia sekä niiden lähialueet. Aiheeni valinta syntyi omien pohjoissaamen opintojeni ja kirjastotyöni innoittamana. Opintojeni ohella työskentelin Oulun yliopiston Pegasus-tiedekirjastossa, jonka Saame-kokoelmalla on runsaasti käyttäjiä. Oman kielenopiskeluni edetessä tutustuin itsekin niin yliopiston kuin kaupunginkirjastonkin saamenkielisiin kokoelmiin. Yllätyin etsimäni lukumateriaalin vähäisyydestä, mistä syntyi halu tutkia saamenkielisiä kokoelmia yleisissä kirjastoissa.

Pääkaupunkiseudulla toimiva Helmet-kirjastot kattaa Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan kaupungit. Kirjastoverkon piiriin kuuluu 64 kirjastoa ja kuusi kirjastoautoa. Tampereen kirjastot kuuluvat PIKI-kirjastoihin. PIKI-kirjastoihin kuuluu 70 toimipistettä 22 kunnan alueella Pirkanmaalla. Oulun alueen kirjastoverkko OUTI-kirjastot toimii 16 kunnan alueella, ja palvelupisteitä on yhteensä 58 joista viisi on kirjastoautoja.

Tarkoitukseni on kerätä yhtenäistä tietoa saamenkielisistä kokoelmista Suomen yleisissä kirjastoissa. Lisäksi esittelen merkittäviä saamenkielisiä kirjastokokoelmia sekä Suomessa että ulkomailla. Käsittelen kokoelmatyön teoriaa ja aiempia alkuperäiskielisiä kirjastoaineistoja koskevia tutkimuksia. Lopuksi arvioin kohdekirjastoverkkojen hakupalveluista kerättyä tilastoa ja vertaan sitä aiempiin tutkimuksiin.

2 Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa esittelen tutkielmani kannalta olennaisia käsitteitä. Nämä käsitteet toistuvat läpi tutkielman, ja niiden ymmärtäminen on aiheen käsittelyn kannalta tärkeää.

2.1 Saamelaiskielet

Saamen kielet ovat Euroopan alkuperäiskieliä joita puhutaan Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä. Edelleen puhuttuja kieliä on yhteensä yhdeksän, joista pohjois-, inarin- ja koltansaamea puhutaan Suomessa. Länsisaamelaiseen kieliryhmään kuuluvat etelä-, uumajan-, piitimen-, luulajan- sekä pohjoissaame ja itäsaamelaiseen ryhmään kuuluvat inarin-, koltan-, kildinin- ja turjansaame. Uumajan-, piitimen- ja turjansaamen äidinkielistä puhujia on enää vain muutamia kymmeniä. Pohjoissaame on kielistä levinnein, ja sitä puhuu arviolta 75 prosenttia pohjoismaiden saamelaisista. Inarinsaame on ainoa saamelaiskieli, jota puhutaan vain Suomessa. (Kotimaisten kielten keskus 2019.)

2.2 Kokoelma

Yksi yleisen kirjaston laissa määritellyistä tehtävistä on ”ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa” (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016). Kokoelma voi olla kirjaston tai yksityishenkilön keräämä aineistoryhmä. Kirjastokokoelma koostuu sekä kirjaston säilyttämistä fyysisistä tiedonlähteistä että pääsystä digitaalisiin tiedonlähteisiin. Fyysisten tiedonlähteiden tapaan nämä digitaaliset

tiedonlähteet ovat kirjaston valitsemia ja organisoimia. (Clayton & Gorman 2006, Johnson 2009.)

2.3 Kokoelmatyö

Kokoelmatyö voidaan ymmärtää sekä kokoelmakeskeisenä että käyttäjäkeskeisenä. Aineistoon keskittyvä kokoelmatyö on päivittäistä käytännön työtä. Siihen kuuluvat muun muassa kirjojen kunnosta huolehtiminen, poistot, siirrot ja palautusten käsittely. Tämän päivittäisen työn käytännöt eivät välttämättä ole tarkkaan harkittuja, vaan perustuvat siihen mikä työntekijälle ihmisenä vaikuttaa selkeimmältä käytännöltä. Toimintamallien parantaminen tapahtuu usein vasta, kun jokin käytännön muutos edellyttää sisäisten prosessien uudelleenarviointia. Toisaalta kokoelmatyö on myös kokoelman käyttöön keskittyvää pohdintaa. Tällaiseen kokoelmatyöhön kuuluu sekä kirjaston sisäisten että ulkoisten käyttäjien, asiakkaiden, tarpeiden huomioiminen kokoelman hyödyntäjinä. Asiakkaat lähestyvät aineistoa eri tavalla kuin työntekijät, jolloin olennaisiksi kysymyksiksi nousevat esimerkiksi kokoelman asettelu ja järjestys hyllyissä sekä sen saavutettavuus. Esimerkiksi Julie Banksin tutkimuksen (2002, 115-16) tuloksena havaittiin, että ylä- ja alahyllyille sijoitettuja kirjoja lainataan huomattavasti keskimmäisten hyllyjen kirjoja vähemmän. Tällaiset asiakaskäyttäytymisen yksityiskohdat ovat kokoelmatyön kannalta olennaisia, mutta eivät päivittäisessä työssä käsiteltäviä. (Banks 2002, Wilén & Kortelainen 2007.)

2.4 Kokoelman hallinta ja kehittäminen

Kokoelman hallinta on yleisesti hyväksytty ammatillinen käsite, joka teoriassa tekee kokoelman kehittämisen käsitteen tarpeettomaksi. Molemmat käsitteet

ovat kuitenkin edelleen laajasti käytössä, ja kokoelman kehittämisellä tarkoitetaan hieman eri asioita kuin kokoelman hallinnalla. Käytännössä kokoelman hallinta on yläkäsite, joka sisältää kokoelman kehittämisen. Termejä käytetään usein myös synonyymeinä toisilleen. Kaikki nämä tekijät aiheuttavat sen, että alan kirjallisuudessa kyseisten termien määrittely on toisinaan hyvinkin epämääräistä ja siten myös niiden käyttö on sekavaa. Tutkielmassani kohtelen kokoelman hallintaa nimenomaan yläkäsitteenä, joka sisältää laajat kokoelman olemassaoloa koskevat valinnat kuten aineiston säilyttämistä, karsintaa ja varastointia sekä aikakausjulkaisujen tilaamista koskevat päätökset. Kokoelman hallinta pitää sisällään kokoelman kehittämisen. Kokoelman kehittäminen puolestaan on yläkäsitteenä syrjäyttänyt kokoelman valinnan, joka lukeutuu osaksi kokoelman kehittämistä. Lisäksi kokoelman kehittäminen sisältää muita kokoelmakeskeisiä toimia, joita ovat muun muassa kokoelmapolitiikan hallinnointi, tarpeiden arviointi, kokoelman käytön tutkiminen, budjetointi ja resurssien hallinta sekä yhteistyö. (Calayton & Gorman 2006, Johnson 2009.)

Yhdessä kokoelman hallinta ja kehittäminen muodostavat eräänlaisen kattokäsitepyramidin. Pyramidin pohjana toimii kokoelman hallinta, joka koskee kokoelman olemassaoloa; hankitaanko, poistetaanko, säilytetäänkö? Seuraavalla portaalla kokoelman kehittäminen esittää jatkokysymyksiä; mitä hankintoja on tarpeen tehdä, onko niihin varaa, onko nykyinen kokoelma tarkoituksenmukainen? Pyramidin huipulla ovat tiettyjä toimia koskevat käsitteet, kuten kokoelman valinta ja aineiston poistaminen. Päätökset tehdään suunnitelmien ja tavoitteiden mukaisesti ottaen huomioon yhteisöt, joita kirjasto palvelee.

2.5 Kokoelmapolitiikka

Kokoelmapolitiikka ohjaa kirjaston toimintaa kuvaamalla kokoelman nykyistä tilaa ja asettamalla tavoitteita kokoelman kehittämiseksi. Kokoelman hankinta ja organisointi sekä kaikki kokoelman hallintaa ja kehittämistä koskevat tehtävät toteutetaan kokoelmapolitiikkaa noudattaen. Näin kirjaston kaikki toiminta seuraa yhtenäistä suunnitelmaa ja eri osastojen tai työntekijöiden tekemät päätökset tukevat toisiaan. Kokoelmapolitiikka on olennainen osa kirjastoorganisaation sujuvaa toimintaa. Kaikilla kirjastoilla ei kuitenkaan ole virallista kirjoitettua kokoelmapolitiikkaa. Etenkin historiallisesti sellaista ei ole ensimmäisissä suurissakaan kirjastokokoelmissa koettu tarpeelliseksi, vaan kokoelmaa kartutettiin intuitioon ja intohimoon turvautuen. (Gorman & Howes 1990, Johnson 2009, Gregory 2011.)

Kirjallinen kokoelmapolitiikka toimii parhaimmillaan tukena sekä työntekijöille että asiakkaille niin kirjaston arkipäiväisessä toiminnassa kuin haastetilanteissakin. Hyvä kokoelmapolitiikka kuvailee käyttäjäkuntaansa ja käyttäjien todennäköisiä tarpeita. Se tarjoaa ohjenuoran kokoelman hallintaan ja suunnitelman sen kehittämiseen nykyisten vahvuuksien ja heikkouksien pohjalta. Kokoelmapolitiikka auttaa budjetoinnissa sekä henkilöstö- ja tilaresurssien hallinnassa. Kirjallinen kokoelmapolitiikka on tärkeä työkalu uuden henkilökunnan kouluttamisessa, ja sen tulisikin aina olla ajantasainen. Säännöllisesti päivitetty, julkisesti saatavilla oleva kokoelmapolitiikka myös kertoo asiakkaalle mitä hän voi kirjastolta odottaa ja vaatia. (Johnson 2009, Gregory 2011.)

2.6 Kokoelman arviointi

Kokoelman arvioinnilla pyritään selvittämään vastaako kirjastokokoelma sille asetettuja tavoitteita. Kokoelmaa arvioitaessa on hyvä olla jokin vertailukohta, esimerkiksi kirjallinen kokoelmapolitiikka, johon arvioinnin tuloksia voidaan verrata. Arvioinnissa voidaan vertailla, ovatko kokoelmapolitiikassa määritellyt tavoitteet toteutuneet. Kokoelman arvioinnin lähtökohdat voivat olla joko kokoelmatyössä, kokoelman kehittämispolitiikassa tai taloudessa. Arviointia suorittaessa voidaan selvittää muun muassa se, miten hyvin kokoelma palvelee käyttäjäkuntaansa ja toteuttaa tehtävänsä. Kokoelmasta voidaan tunnistaa puutteita ja sitä voidaan verrata muihin vastaaviin kokoelmiin sen ammatillisen pätevyyden arvioimiseksi. Kokoelmankehittämissuunnitelman toteutumista tarkastelemalla voidaan arvioida, miten hyvin kokoelman kehittämisen määrärahat on käytetty. Nämä osa-alueet yhdessä tekevät kokoelman arvioinnista sellaisen, että se palvelee sekä asiakkaita että organisaatiota itseään. (Mäkinen & Wilén 1992, Evans & Zarnosky 2000.)

Kokoelman arviointiin voidaan käyttää erilaisia kokoelma- tai käyttäjäkeskeisiä menetelmiä. Tulokset ovat luotettavimmat, kun arviointiin on käytetty useampaa kuin yhtä menetelmää. Arvioinnissa voidaan hyödyntää esimerkiksi tilastollista menetelmää, käyttö- ja käyttäjätutkimuksia tai informetrisiä menetelmiä. Viimeisenä mainitut informetriset menetelmät soveltuvat käytettäväksi tieteellisissä kirjastoissa. Kokoelmakeskeinen tilastollinen menetelmä on helppo toteuttaa, ja tilastojen avulla saadaan määrällistä dataa kokoelmasta. Tilastollista menetelmää ei kuitenkaan tulisi käyttää yksin kokoelman arvioinnissa, vaan sen rooli on tukea muita arviointimenetelmiä. Esimerkiksi käyttötutkimus yhdessä tilastollisen menetelmän kanssa voi paljastaa, että tietynlaista aineistoa on hankittu runsaasti mutta aineisto ei ole

juurikaan asiakkaiden käytössä. (Clayton & Gorman 2006, Wilén & Kortelainen 2007.)

3 Tutkimusaiheen tausta

Tässä luvussa avaan saamenkielisiin kirjastokokoelmiin liittyviä seikkoja, jotka eivät tule suoraan esille tutkimusaineistosta tai siihen liittyvistä käsitteistä. Tutkielmani aiheen taustoituksessa esittelen kokoelma-aineiston valinnan teoriaa, saamenkielisten palvelujen laillista asemaa Suomessa sekä merkittäviä saamenkielisiä kirjastokokoelmia maailmanlaajuisesti.

3.1 Kokoelma-aineiston valinta

Aineiston valinta kirjaston kokoelmaan tehdään kokoelmapolitiikkaa ja kokoelman kehittämissuunnitelmaa noudattaen. Evans ja Zarnosky (2000, 91) erottelevat aineiston valinnan kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tunnistetaan kokoelman puutteet ja kehitystarpeet. Toisessa vaiheessa määritellään kokoelman kehitykseen käytettävissä olevat varat ja osoitetaan määrärahat kuhunkin kehitystarpeeseen. Määrärahat tulisi olla jaettu tarkasti tietyn tarpeen kehittämiseen, esimerkiksi tietyn aiheen täydentämiseen. Toisessa vaiheessa myös muodostetaan suunnitelma hyödyllisen aineiston löytämiseen ja hankintaan. Kolmannessa vaiheessa etsitään haluttu aineisto hyödyntäen esimerkiksi kustantajien uutuuslistoja. Ennen aineiston hankkimista on arvioitava, onko hankinnan hinta kohtuullinen sen odotettuun käyttömäärään katsottuna ja soveltuuko hankinta fyysisesti sille esitettyyn käyttötarkoitukseen. Hankintaan etenee vain sellainen aineisto, joka täyttää molemmat kriteerit. (Evans & Zarnosky 2000.)

Tutkielmani puitteissa kokoelma-aineiston valinta on olennaista saamenkielisten aineistojen kohdalla. Koska saamelaisten asuinpaikoista kotiseutualueen ulkopuolella ei ole tilastotietoa, saattaa jollain paikkakunnalla olla suuri kysyntä saamenkielisille aineistoille, jota kirjastossa ei ole tunnistettu. Toisaalta kehitystarve voi olla tunnistettu, mutta aineiston hankintaan ei ole osoitettu määrärahoja. Potentiaalisten hankintojen löytyessä voi myös käydä niin, että aineiston valinnasta vastuussa oleva taho toteaa aineiston olevan liian kallista sen odotettuun käyttöasteeseen nähden. Näin tunnistettukin puute kokoelmassa voi jäädä täyttämättä.

3.2 Saamenkieliset palvelut Suomessa

Suomen perustuslaissa (731/1999) on määrätty saamelaisten oikeus kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon kotiseutualueellaan. Kotiseutualue määritellään saamelaiskäräjälain neljännessä pykälässä ja siihen kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä se osa Sodankylän kunnasta, joka kuuluu Lapin paliskunnan alueeseen (Laki saamelaiskäräjistä 974/1995). Saamen kielilain mukaan saamelaisella on kotiseutualueella oikeus käyttää viranomaisissa asioidessaan valintansa mukaan saamen kieltä. Viranomainen ei saa rajoittaa tai kieltäytyä antamasta saamenkielistä palvelua, vaikka saamelainen osaisikin suomea. Laki koskee lukuisia viranomaisia, kuten poliisia, Kelaa, terveyskeskuksia ja kirkollisia viranomaisia. Saamen kielilain soveltaminen koskee pääasiassa saamelaisten kotiseutualuetta, mutta esimerkiksi oikeusviranomaiset ja tietyt seurakunnat kotiseutualueen ulkopuolella kuuluvat myös kielilain soveltamispiiriin. Kielilaki ei koske kirjastoja. (Saamen kielilaki 1086/2003, Saamelaiskäräjät 2019.)

3.3 Saamenkieliset kirjastokokoelmat

Rovaniemen kaupunginkirjastossa Lappi-osastolla toimii Suomen saamelainen erikoiskirjasto. Kokoelma on yksi Pohjoismaiden kattavimmista saamenkielisistä ja saamelaisaiheita koskevista kirjastokokoelmista. Suomen saamelainen erikoiskirjasto vastaa Pohjoismaiden saamelaisbibliografisesta yhteistyöstä ja toimii Kansalliskirjaston kanssa yhteistyössä ylläpitääkseen Suomen saamelaisbibliografiaa. Kirjastotoiminta alkoi vuonna 1990 opetusministeriön päätöksellä ja nykyään kokoelmaan kuuluu noin 8000 nimekettä. Suomen saamelaisen erikoiskirjaston kokoelmaan hankitaan kaikki Suomen saamelaisten tekemät ja Suomen saamelaisia koskevat julkaisut. Kokoelma sisältää ”kaunokirjallisuutta, opinnäytteitä, tutkimuksia, muuta tietokirjallisuutta, elokuvia ja musiikkia sekä lehtileikkeitä, julisteita, pienpainatteita ja karttoja.” (Lapin kirjasto 2019, Rovaniemen kaupunki 2019.)

Norjan Saamelaiskäräjien kirjasto Kaarasjoella on Norjan suurin saamenkielinen ja saamelaisasioita koskeva kirjastokokoelma. Kirjasto on osa saamelaiskäräjien hallintoa eikä siis toimi yleisen kirjastoverkon piirissä. Kirjaston aineisto on kuitenkin kaukolainattavissa koko maahan. Norjassa Pohjoismaiden saamelaisbibliografisesta yhteistyöstä vastaa Norjan kansalliskirjasto. Toiminta alkoi 1980-luvulla Trondheimin yliopiston kirjastossa. (Sámediggi (NO) 2019.)

Ruotsissa saamelaisbibliografian luettelointia hoitaa pääasiassa Ájtte-museon kirjasto Jokimukassa. Myös Ruotsin saamelaiskäräjät osallistuu bibliografian ylläpitoon. Saamelaiskäräjien kirjasto sijaitsee samoissa tiloissa Ájtte-museon kirjaston ja arkiston kanssa (Sámediggi (SE) 2017). Bibliografia sisältää muun muassa monografioita ja kausijulkaisuja. (LIBRIS 2019, Sámi bibliografiija 2019.)

Pohjoismaiden saamelaisbibliografiayhteistyöhön osallistuu myös Murmanskin alueen valtiollinen yleinen tieteellinen kirjasto Venäjällä (Sámi bibliografiija 2019). Murmanskin kirjastossa säilytetään ja kerätään alueen historiaa ja siten myös Kuolan niemimaan saamelaisia koskevaa kirjallisuutta ja asiakirjoja (Suomalais-ugrilaiset kirjastot 2019.)

Oulun yliopistossa toimii Giellagas-instituutti, joka opetusministeriön osoituksesta kantaa vastuuta ”järjestää ja edistää saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin ylintä opetusta ja tutkimusta Suomessa” (Giellagas-instituutti 2019a). Oulun yliopiston kirjastossa on laajat saamenkieliset kokoelmat, joista osa kuuluu Giellagas-instituutin ylläpitämään saamelaiseen kulttuuriarkistoon. Kirjaston harvinaiskokoelmiin on säilötty vanhaa saamenkielistä kirjallisuutta. Toinen saamenkielinen korkeakoulukirjastokokoelma sijaitsee Sámi allaskuvla-ammattikorkeakoulussa Kautokeinosssa (Sámi allaskuvla 2019). (Giellagas-instituutti 2019b.)

4 Aikaisempi tutkimus

Saamelaisten kirjastopalveluista on kirjoitettu paikallislehdissä sekä kirjasto- ja informaatioalan ammattilehdissä. Aiheesta ei kuitenkaan ole tehty juurikaan tutkimusta. Tästä syystä olen aiempaa tutkimusta tarkastellessa ottanut huomioon myös muille alkuperäiskansoille suunnatuista kirjastopalveluista tehdyt tutkimukset. Suurin osa tutkimuksesta keskittyy alkuperäistiedon (indigenous knowledge) tai alkuperäiskansojen ja kirjaston suhteeseen ilman tarkempaa selvitystä alkuperäiskielten saatavuudesta kirjastoissa. Tutkielmani puitteissa en käsittele saamelaisten ja kirjastolaitoksen sosiaalista suhdetta, joten olen jättänyt nämä tutkimukset pois kirjallisuuskatsauksestani.

Joacim Hansson (2011) selvitti tutkimuksessaan Ruotsin vähemmistökansoille (national minorities) suunnattuja kirjastopalveluja. Tutkimuksen piiriin lasketut vähemmistökansat olivat romanit, saamelaiset, juutalaiset, länsipohjalaiset ja ruotsinsuomalaiset. Tutkimuksen tarkoituksena oli tehdä selvitys Ruotsin yleisten kirjastojen näille vähemmistöille tarjoamista palveluista. Tutkimuksessa keskityttiin mediaan, kulttuuritoimintaan ja yhteistyöhön. Tutkimus toteutettiin yleisille kirjastoille lähetettynä kyselynä, johon saatiin vastauksia 181 kappaletta. Kyselyssä kysyttiin vähemmistöryhmälle suunnatusta tai vähemmistökielellä julkaistusta mediasta, vähemmistölle suunnatusta ohjelmasta sekä yhteistyöstä muiden tahojen kanssa hankintoja tai tapahtumia suunniteltaessa.

Hanssonin (2011) tutkimuksen tuloksista näkyy, että kaikesta vähemmistökansoille suunnatusta mediasta 93 prosenttia on suunnattu ruotsinsuomalaisille. Saamelaisille suunnattu media oli vajaan viiden prosentin osuudella toiseksi suurin ryhmä. Median jakautumista ei oltu tutkimusartikkelissa eritelty. Koska kysely oli lähetetty koko Ruotsin alueella sijaitseviin yleisiin kirjastoihin, on teoriassa mahdollista, että tutkimuksessa mainitut saamelaisille suunnatut kirjastopalvelut ovat sijoittuneet vain Ruotsin Lappiin tai muutoin hyvin epätasaisesti. Vähemmistökansoille suunnatun ja heitä koskevan kulttuuriohjelman suhteen paljastui, että 95 prosenttia kyselyyn vastanneista kirjastoista ei ollut vuosina 2008 ja 2009 järjestänyt minkäänlaista vähemmistökansoille suunnattua ohjelmaa. Tapahtumien minimaalisen järjestämisen lisäksi yhteistyö kirjaston ulkopuolisten vähemmistöorganisaatioiden kanssa oli harvinaista. Yhteistyöksi ei laskettu kirjastojen välistä yhteis- tai kaukolainausta. (Hansson 2011.)

Alkuperäiskielien osuutta kirjastokokoelmista on tutkittu myös Etelä-Afrikassa. Tutkimuksessa (Fredericks & Mvunelo 2003) alkuperäiskielillä julkaistuista kirjoista ja niiden saatavuudesta kirjastoissa todettiin, että alkuperäiskielten osuus kirjastoaineistoissa on vähäinen. Etelä-Afrikassa otettiin 1994 päättyneen apartheidin jälkeen käyttöön 11 virallista kieltä, joista yhdeksän on alueen alkuperäiskieliä ja kaksi muuta aiemmin ainoina virallisina kielinä toimineet englanti ja afrikaans. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yhdentoista virallisen kielen käyttöönoton ja siihen liittyvien demokraattisten käytäntöjen vaikutusta alkuperäiskielillä painettuihin kirjoihin sekä kirjaston asemaa näiden kirjojen levittämisessä. Tutkimustuloksista selvisi, etteivät kustantajat ole lisänneet alkuperäiskielien osuutta painetuista kirjoista vaan englanti ja afrikaans dominoivat edelleen kielijakaumaa. Lisäksi alkuperäiskielisten aineistojen osuus tutkimukseen osallistuneiden kirjastojen kokoelmista oli alle yksi prosentti. Jokainen tutkimuksen kirjastoista sijaitsi alueella, jossa puhutaan vähintään yhtä Etelä-Afrikan alkuperäiskielistä. Alkuperäiskielien osuus kirjastokokoelmissa oli kuitenkin hyvin pieni, ja siitäkin pienestä määrästä lähes kaikki oli kirjoitettu Xhosan kielellä.

Fredericksin ja Mvunelon (2003) tutkimus oli hyvin pieni; tutkimuksen kirjastoosuuteen osallistui vain 8 kirjastoa. Aiheesta ei myöskään ole ajantasaisempaa tutkimusta, joten tutkimuksen löydöksiä yleistäminen Etelä-Afrikan kirjastoihin laajemmin on harkinnanvaraista. Tutkimus kuitenkin paljastaa sen, että teoreettisesti yhtäläiset oikeudet omaava alkuperäiskieli saattaa olla hyvinkin minimaalisesti edustettuna kirjastokokoelmissa.

5 Toteutus

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni toteutuksen vaiheet. Esittelen tutkimusaineiston ja tutkimuskysymysten valintaan ja rajaukseen vaikuttaneet tekijät sekä tutkimusmenetelmän teoriaa. Lisäksi avaan tässä luvussa tutkimusaineiston keruuprosessin.

5.1 Tutkimusaineiston valinta ja tutkimuskysymykset

Tilastokeskuksen (2019a) mukaan vuonna 2018 Suomessa asui 1995 äidinkielenään saamea puhuvaa henkilöä. Saamelaiskäräjät kerää saamelaiskäräjä-vaalien yhteydessä tilastoja saamelaisten lukumäärästä. Vuoden 2015 vaaleista kerätyn tilaston mukaan Suomen saamelaisia on yhteensä 10463, joista 67% asuu niin kutsutun Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Tilastossa ei erikseen määritellä kotiseutualueen ulkopuolella asuvien saamelaisten kotikuntia. (Saamelaiskäräjät 2015.)

Saamelaisten kotiseutualueen kunnankirjastot kuuluvat Lapin kirjasto - kirjastoverkon piiriin. Kohdassa 3.3 Saamenkieliset kirjastokokoelmat mainitun Suomen saamelaisen erikoiskirjaston aineistot ovat lainattavissa muiden samaan kirjastoverkkoon kuuluvien kirjastojen kautta. Saamelaisten kotiseutualueella on siis mahdollista lainata aineistoa Suomen suurimmasta saamenkielisestä kokoelmasta. Kysymykseksi herää, millaiset mahdollisuudet saamenkielisen kirjallisuuden lainaamiseen kotiseutualueen ja Lapin kirjastojen piirin ulkopuolella asuvilla saamelaisilla on.

Koska Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvien saamelaisten kotikunnista ei ole tilastoja, valitsin tutkielman rajaukseksi Suomen suurimmat

kaupungit. Suomen viisi väkiluvullisesti suurinta kaupunkia ovat Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa ja Oulu (Tilastokeskus 2019b). Helsingin, Vantaan ja Espoon yleiset kirjastot kuuluvat Helmet-kirjastoihin. Tampereen seudun yleiset kirjastot kuuluvat PIKI-kirjastoihin ja Oulun seudun kirjastot OUTI-kirjastoihin. Tutkimusaineistoksi valikoituivat näiden kolmen kirjastoverkon aineistot, joiden lainausalueet kattavat viisi Suomen suurinta kaupunkia sekä niiden lähikuntia.

Tutkielmassani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Minkä verran Suomen suurimpien kaupunkien kirjastoissa on aineistoa saamelaiskielillä?
2. Mitkä saamelaiskielet ovat aineistossa edustettuna?
3. Mihin aineistolajeihin saamenkieliset aineistot jakautuvat?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Hyödynnän tutkimuksessani tilastollista menetelmää. Tilastomenetelmä on pohjimmiltaan numeroiden hyödyntämistä tutkimuksessa. Numeroiden avulla ilmaistaan olioita tai tapahtumia koskevaa tietoa. Näiden yksittäistapausten pohjalta luotu yhteenveto on tilasto. Tutkielmassani nämä oliot ovat saamenkielisiä kirjoja, joiden määrästä luon tilaston. Tilastomenetelmällä kerättyä kvantitatiivista tietoa voidaan havainnollistaa taulukoilla ja kuvaajilla. Kirjastokokoelmien kontekstissa tilastomenetelmä on kokoelmakeskeinen menetelmä, joka perustuu kokoelman kartoittamiseen numeraalisen tiedon avulla. Tutkielmassani hyödynnän tilastomenetelmää kokoelmien tarkastelemiseen tietyn kriteerin eli kielen mukaan. Kuten kappaleessa 2.6 mainittiinkin, menetelmän avulla kokoelmaa voidaan myös arvioida esimerkiksi kokonsa tai kartunnan puolesta. Tilastomenetelmää ei kuitenkaan koskaan tulisi käyttää kokoelman arvioinnin ainoana menetelmänä. Kirjastokokoelman

arvioinnissa tilastollinen menetelmä onkin merkityksellisin taustatietojen tarjoajana muille arviointimenetelmille. (Mäkinen et al. 1992, Valli 2015.)

Tutkielmassani tarkastelen Helmet-, PIKI-, ja OUTI-kirjastojen saamenkielisiä kokoelmia ja vertailen niitä keskenään. Kerään kokoelmista tilaston, jossa aineistot jaetaan kielen ja aineistolajin mukaan. Tilaston pohjalta ei arvioida kokoelmien laatua eikä kokoa suhteessa muuhun aineistoon. Tutkielmaa varten kerättyä tilastoa voi kuitenkin tulevaisuudessa käyttää jatkotutkimuksessa tai tukena muita menetelmiä hyödyntävässä kokoelman arvioinnissa.

5.3 Aineiston keruu

Tilaston kannalta olennaisia kriteerejä ovat kirjastoverkko, kieli ja aineistolaji. Aineiston keruu tapahtuu verkkokirjaston kautta. Kullakin tutkimuksen kirjastoverkostoista on oma verkkokirjastonsa jonka avulla aineistoa voi etsiä. Jokaisessa verkkokirjastossa aineistoa voi hakea joko pikahaulla tai tarkennetulla haulla, joista jälkimmäisessä hakukriteeriksi voi asettaa kielen.

Helmet-verkkokirjaston tarkennetussa haussa kieleksi oli mahdollista rajata "saame". Kielivalikkoon ei kuitenkaan oltu eroteltu eri saamen kieliä. Helmet-verkkokirjastossa hakua ei pysty suorittamaan ilman yhtään hakusanaa, vaikka tarkennettuun hakuun olisikin asetettu muita hakukriteerejä. Sekä pikahaku että tarkennettu haku toimivat vain, jos hakukenttään on kirjoitettu vähintään yksi sana. Saamelaiskielillä kirjoitettua aineistoa ei siis mitenkään voinut hakea tai selata pelkällä kielikriteerillä. Tässä kohtaa tutkielmani etenemistä tein päätöksen käyttää aineiston keräämiseen vain asiakkaiden käytettävissä olevia resursseja. Toinen mahdollisuus olisi ollut tiedustella tutkielman kohdekirjastoverkkojen henkilökunnalta saamenkielisten aineistojen määrää.

Halusin kuitenkin koota tilastoni niistä aineistoista, jotka on mahdollista löytää kotikonetta tai asiakaspäätettä käyttäen. On mahdollista, että kirjaston työntekijä pystyy työpisteellään selaamaan Helmet-kirjastojen saamenkielisiä aineistoja ilman hakusanaa. Tämä ei kuitenkaan ole asiakkaan käytössä oleva resurssi. Käyttääkseni vain asiakkaille saavutettavissa olevia hakupalveluja päätin suorittaa Helmet-kirjastoja koskevat haut Finna-hakupalvelussa. Käsittelen kyseistä hakupalvelua tarkemmin myöhemmin tässä luvussa.

PIKI-verkkokirjastossa tarkennetun haun kielivalinnaksi oli mahdollista asettaa joko "saamelaiskielet" tai tarkemmin eritelty kieli, esimerkiksi "saame, luulajan-". Kielivaihtoehdoiksi oli eritelty etelä-, inarin-, koltan-, luulajan- ja pohjoissaame. Kaikkia mahdollisia saamen kieliä ei siis oltu nostettu erillisiksi hakuvaihtoehdoiksi. Saamelaiskielet -haku tuotti 420 osumaa. Vertasin hakutulosta ristiin valtakunnallisen Finna.fi-hakupalvelun kanssa, ja Finna tuottikin PIKI-kirjastoihin rajatulla haulla 114 osumaa enemmän kuin kirjastoverkon oma hakukone.

OUTI-kirjastojen hakukone on Finna.fi-hakupalvelun alainen sivusto. Tarkennetun haun kielivalikossa valittavissa oli PIKI-kirjastojen tapaan "saamelaiskielet" sekä usea eritelty saamen kieli. Hakuun erikseen nostettuja kieliä olivat etelä-, inarin-, koltan- ja pohjoissaame. Myös kirjoitusasu oli sama; esimerkiksi "saame, koltan-". OUTI-verkkokirjaston hakukone tuotti 446 osumaa kielirajauksella "saamelaiskielet". Vertasin myös OUTI-kirjastojen hakutulosta Finna-hakupalvelun kanssa. Vaikka OUTI-verkkokirjasto on Finna-palvelun alainen, jälkimmäinen hakupalvelu tuotti OUTI-kirjastoihin rajatulla haulla 155 osumaa enemmän kuin OUTI-verkkokirjaston oma hakukone.

Jokainen verkkokirjastoista toimii eri tavalla, eivätkä samat tiedot ole kaikissa verkkokirjastoissa saatavilla. Helmet-verkkokirjastossa kielen mukaan selaaminen ei onnistunut lainkaan, joten vähintään Helmet-aineistojen haku oli pakko suorittaa maanlaajuisen Finna.fi-hakupalvelun kautta. Sekä PIKI- että OUTI-kirjastojen omat hakukoneet tuottivat eri määrän osumia kuin Finna-palvelulla tehdyt haut. Hakutulosten eroihin ei löytynyt yksinkertaista selitystä, vaan syyn selvitys vaatisi syvällisempää tutustumista hakukoneiden toimintaan. Yhtenäisyyden vuoksi päätin suorittaa kaikki tutkielmani haut Finna-palvelun hakukoneella.

Finnan tarkennetun haun kielirajaukset saamen kielten osalta ovat samat kuin PIKI-kirjastoilla; saamelaiskielet sekä etelä-, inarin-, koltan-, luulajan- ja pohjoissaame. Hakutulokseen sisältyvät automaattisesti kaikki osumat maanlaajuisesti. Hakutulosta on kuitenkin mahdollista rajata sivupalkista löytyvän organisaatio -suodattimen avulla. Tutkielmani kannalta olennainen organisaatorajaus on kirjastoverkko, mutta organisaatiota on mahdollista rajata myös tarkemmin yhden kaupungin kirjastoihin tai yhteen tiettyyn kirjastoon. En tutkinut nimekkeiden tietoja tarkemmin. Tutkimukseni puitteissa en tarkastellut esimerkiksi sitä, oliko osumissa päällekkäisyyksiä eri kirjastoverkkojen välillä.

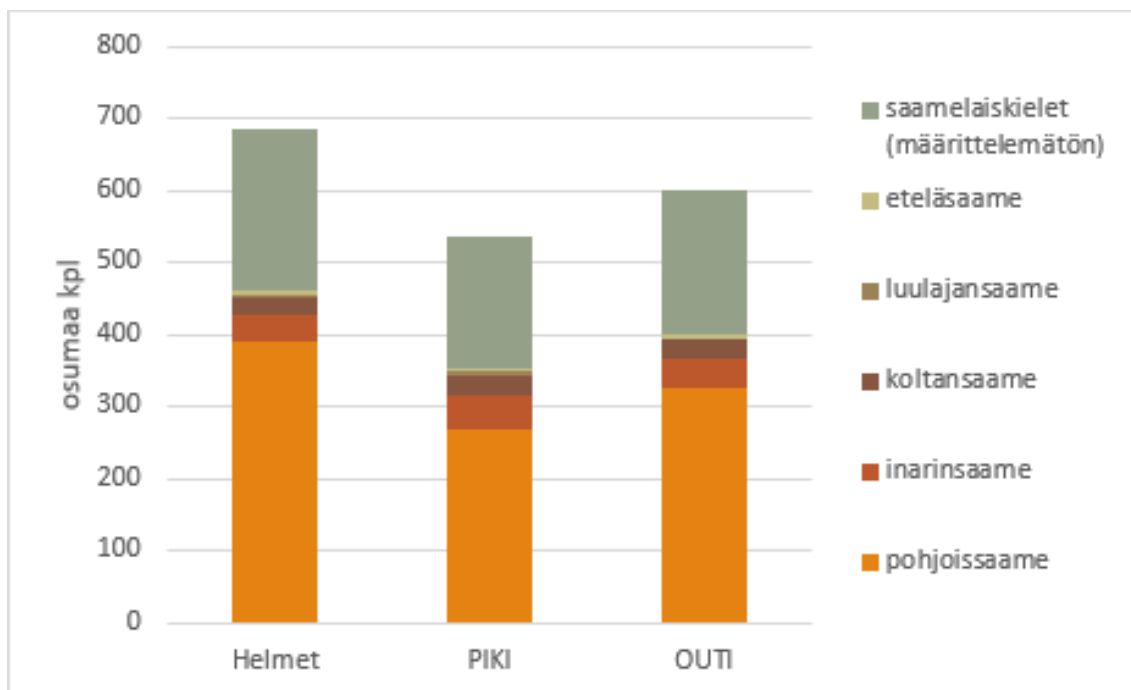
6 Tulokset

Kirjasin kaikki hakutulokset taulukkoon (liite 1). Saamenkielisten aineistojen määrä on jokaisen kirjastoverkon piirissä vähäinen. Määrän vaihtelu kirjastoverkkojen välillä ei ole kovin suurta. Vähiten saamenkielistä aineistoa on PIKI-kirjastoilla 534:llä osumalla ja eniten Helmet-kirjastoilla 684:llä osumalla.

OUTI-kirjastot sijoittuu tähän välille 601:llä osumalla. Hajontaväli suurimman ja pienimmän osumamäärän välillä on siis 150 osumaa.

6.1 Aineiston kielijakauma

Kuvaajassa 1 on esitelty saamenkielisten aineistojen kielijakaumaa kussakin kirjastoverkossa. Kielijakauma oli jokaisessa kirjastoverkossa hyvin samankaltainen. Numeraalinen ja prosentuaalinen erittely esitellään liitteessä 1.

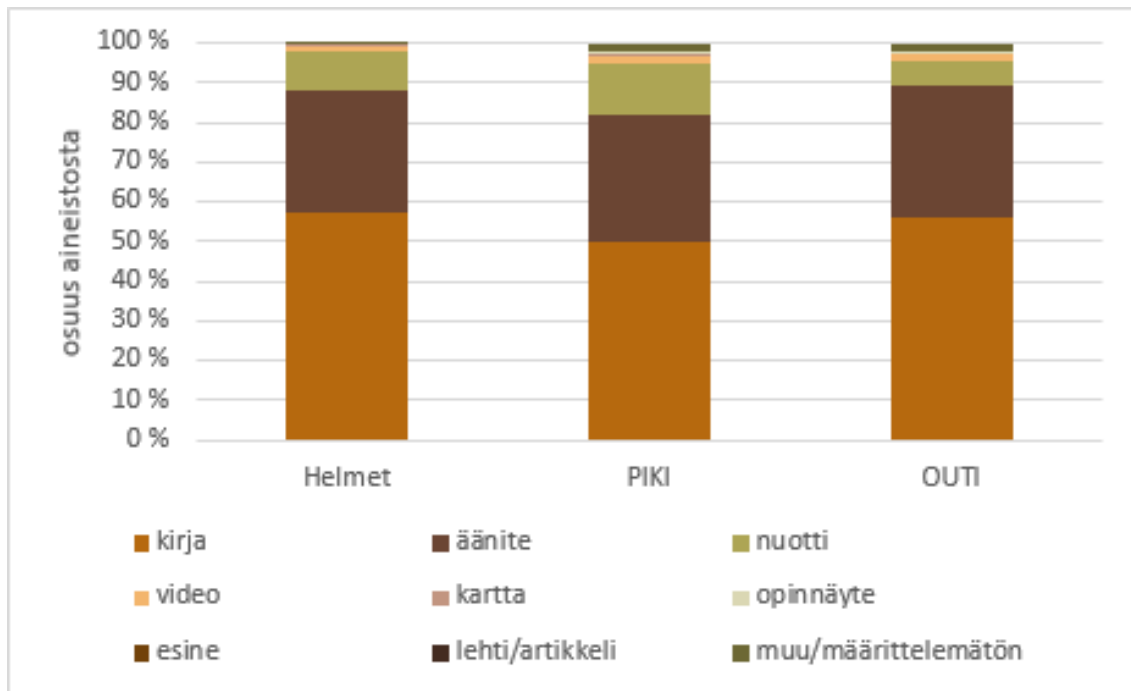
Kuvio 1. Saamenkielisten osumien määrä kirjastoverkoittain

Pohjoissaame oli aineistossa parhaiten edustettuna. Kaikissa kolmessa kirjastoverkossa vähintään puolet aineistosta oli pohjoissaamenkielistä; Helmet-kirjastoissa 57%, PIKI-kirjastoissa 50% ja OUTI-kirjastoissa 54%. Lisäksi kolmasosa jokaisen kirjastoverkon saamenkielisistä aineistoista ei ole määritelty

kielen tarkkuudella, vaan kieleksi on merkitty ”saamelaiskielet”. Inarinsaamen osuus kunkin kirjastoverkon saamenkielisistä aineistoista oli 6-9% ja koltansaamen osuus 3-6%. Luulajansaame ja eteläsaame olivat kussakin kirjastoverkossa edustettuna noin prosentilla tai sitä pienemmällä osuudella.

6.2 Jakauma aineistolajeittain

Kuvaaja 2 havainnollistaa kunkin aineistolajin prosentuaalista osuutta kunkin kirjastoverkon saamenkielisistä aineistoista. Helmet- ja PIKI-kirjastoissa joitain teoksia oli luokiteltu useampaan aineistolajiin, kun taas OUTI-kirjastoissa huomattavaa osaa saamenkielisistä osumista ei oltu lainkaan luokiteltu aineistolajeihin. Helmet-kirjastoissa saamenkielisiä osumia oli yhteensä 684, mutta aineistolajien perusteella eroteltuja osumia on yhteensä 695. Niin ikään PIKI-kirjastoissa saamenkielisiä osumia oli 534, mutta aineistolajeittain jaettuja osumia on yhteensä 548. OUTI-kirjastoissa saamenkielisiä osumia oli yhteensä 601, mutta aineistolajeittain niistä oli luokiteltu vain 446. Eri aineistolajeihin luokiteltujen osumien lukumäärät ja prosentuaaliset osuudet kaikista saamenkielisistä osumista on eritelty liitteessä 1.

Kuvio 2. Aineistolajien osuus prosentteina saamenkielisistä osumista kirjastoverkoittain

Ottaen huomioon että OUTI-kirjastoissa 100% aineistolajeittain luokitelluista osumista edustaa vain 74 prosenttia kaikista OUTI-kirjastojen saamenkielisistä aineistoista, jokaisen kirjastoverkon aineistolajeittain luokitelluista osumista noin puolet ovat kirjoja. Noin kolmasosa aineistoista on luokiteltu äänitteiksi ja kymmenisen prosenttia nuoteiksi. Muut aineistolajit ovat edustettuna vain marginaalisesti, suurimpana ryhmänä videot PIKI-kirjastoissa kahden prosentin osuudella.

7 Pohdinta

Juuri tutkielmaani vastaava aiempaa tutkimusta ei ilmeisesti ole missään tehty. Vertaan kuitenkin tuloksiani luvussa neljä käsittelemiini tutkimuksiin.

Esimerkiksi OUTI-kirjastoissa on Finna.fi-hakupalvelun mukaan yhteensä 499 655 nimekettä. Jos niistä 601 on saamenkielisiä, saamenkielisten aineistojen osuus kaikesta aineistosta OUTI-kirjastoissa on 0,1 prosenttia. Tämä on linjassa Fredericksin ja Mvunelon tutkimuksen (2003) kanssa, jossa todettiin alkuperäiskielillä julkaistujen nimekkeiden osuuden kirjastoaineistosta olevan alle prosentin. Hanssonin tutkimuksessa (2011) saamelaisia koskevan ja saamen kielillä kirjoitetun aineiston osuus yleisissä kirjastoissa oli viisi prosenttia, mikä on huomattavasti enemmän kuin omassa tutkielmassani. Tähän viiteen prosenttiin kuitenkin lukeutuvat myös muilla kielillä, kuten ruotsiksi, julkaistu saamelaisia koskeva aineisto. Prosenttimäärät eivät siis ole suoraan verrattavissa toisiinsa, koska tutkielmani koskee vain saamenkielistä aineistoa. Samasta syystä aineiston määrää on vaikea verrata myös Suomen saamelaisen erikoiskirjaston kokoelmiin. Rovaniemen kaupungin sivujen mukaan erikoiskirjaston kokoelmaan kuuluu noin 8000 nimekettä. Edelläkin esimerkkinä käytetyissä OUTI-kirjastoissa on 7,5% tästä määrästä saamenkielillä julkaistua aineistoa. Jotta lukuja voitaisiin luotettavasti verrata toisiinsa, olisi tehtävä lisää tutkimusta Rovaniemellä sijaitsevan saamelaisen erikoiskirjaston kokoelman rakenteesta.

Aiheeseen liittyen on runsaasti muitakin tarpeita lisätutkimukselle. Kaksi kiinnostavaa lisätutkimuksen kohdetta olisivat saamenkielisten kirjojen genre- ja ikäjakaumat. Olisi kiinnostavaa tietää noudattaako saamenkielisten kirjojen genrejakauma esimerkiksi suomalaisten kirjojen jakaumaa. On mahdollista, että esimerkiksi lastenkirjojen tai vaikkapa historiallisten tietokirjojen osuus saamenkielisistä kirjoista on muita kirjoja suurempi. Tällaisen genrepainotuksen selvittäminen vaatisi huomattavaa lisätutkimusta. Samoin olisi kiinnostavaa tutkia saamenkielisten aineistojen ikää ja hankintatahtia. Hankitaanko saamenkielistä aineistoa kirjastoihin suhteessa samalla tahdilla kuin esimerkiksi muita ei-suomenkielisiä aineistoja? Painottuuko saamenkielisissä kirjastokokoelmissa uusi kirjallisuus, vai onko aineiston ikä tasaisesti

jakautunut? Tutkielmani tapaan näissä jatkotutkimuksissa olisi mahdollista käyttää tilastollista menetelmää. Menetelmän käytön haasteeksi osoittautui kuitenkin verkkokirjastojen erilaiset hakumahdollisuudet, jotka vaikeuttivat yhtenäisen tilaston laatimista. Erityisesti kirjastoverkkojen hakupalveluiden väliset eroavuudet aineistolajien merkinnässä teki tilaston laatimisesta haastavaa. Ilman Finna-palvelua olisi ollut mahdotonta laatia tilastoa siinä muodossa, jossa olen sen tätä tutkielmaa varten toteuttanut.

Tilastoa kootessani jäin miettimään, miksi kaikissa tutkielmani kirjastoverkoissa oli niin runsaasti aineistoa jonka kieltä ei oltu määritelty "saamelaiskieliä" tarkemmin. Yksi mahdollinen syy voisi olla luettelointistandardien muutos. On mahdollista, että kielen tarkkuudella määrittelemättömät teokset ovat vanhoja. Aiempina vuosikymmeninä ei välttämättä ollut tapana merkitä saamen kielillä julkaistuja nimekkeitä kielen tarkkuudella, vaan kaikkia saamelaiskieliä on luetteloidessa kohdeltu yhtenä. Lisäksi on mahdollista, ettei luetteloiija ole tiennyt luetteloitavan nimekkeen kieltä tarkemmin. Luetteloiija ei välttämättä ole osannut tunnistaa saamelaiskieliä toisistaan, jos aineistoa hankittaessa ei ole ollut tiedossa millä kielellä aineisto on julkaistu.

Mielestäni on hyvin todennäköistä, että saamenkielisten aineistojen epämääräinen luokittelu vaikeuttaa asiakkaiden aineistonlöytämistä. Moni yleisen kirjaston käyttäjä lähestyy esimerkiksi kirjojen etsimistä tietämättä varsinaisesti mitä on hakemassa. Tällöin hakusanoista ei ole apua. Saamenkielisten nimekkeiden selaaminen kielen perusteella osoittautui useammassa suhteessa mutkikkaaksi, mikä saattaa vähentää kyseisen aineiston käyttöastetta. Helmet-kirjastojen verkkopalvelussa aineistoa ei saattanut lainkaan selata kielen perusteella. Toisaalta kielen tarkkuudella rajaaminen ei anna kaikkia osumia jotka asiakas saattaa haluta nähdä, koska suuri osa

aineistosta on luokiteltu "saamelaiskielten" alle. Näin esimerkiksi inarinsaameksi kirjoitettuja kirjoja selaavalta asiakkaalta todennäköisesti jää osa kirjoista näkemättä. Ongelmaa ei myöskään voi ratkaista kävelemällä kirjaston hyllyn eteen; suurten kirjastoverkkojen toiminta perustuu lainauksiin useiden kirjastojen välillä, eivätkä saamenkieliset kirjat sijaitse aina samassa hyllyssä. Etenkin kelluvaa kokoelmaa hyödyntävän kirjastoverkon aineisto sijaitsee milloin missäkin, eikä asiakas välttämättä saa luotettavaa kuvaa käytettävissä olevista aineistoista lähikirjastonsa valikoiman perusteella. Aineiston hakua voi edelleen hankaloittaa se, jos kaikkea aineistoa ei ole luokiteltu aineistolajeihin, kuten OUTI-kirjastojen kohdalla ilmeni. Mielestäni hakukoneiden kehittäminen olisi erityisen tärkeää alkuperäiskielten kannalta, jotta niiden edustama alle prosentin osuus kirjastokokoelmista olisi mahdollisimman helposti asiakkaiden käytettävissä.

Lähteet

- Banks, J. (2002). Weeding book collections in the age of the internet. *Collection Building* 21(3), 113-119.
- Clayton, P. & Gorman, G.E. (2006). *Managing information resources in libraries : collection management in theory and practice*. London: Facet.
- Evans, G. E. & Zarnosky, M. R. (2000). *Developing library and information center collections* (4th ed.). Greenwood Village, CO: Libraries Unlimited.
- Fredericks, G. H. & Mvunelo, Z. (2003). Publication of books in indigenous south african languages and their availability and use in public libraries : Research article. *South African Journal of Libraries and Information Science*, 69(2), 133-139. <https://journals.co.za/content/liasa/69/2/EJC61145>
- Giellagas-instituutti. (2019a). *Giellagas-instituutti*. <https://www.oulu.fi/giellagas/suomeksi> (käytetty 9.11.2019)
- Giellagas-instituutti. (2019b). *Saamelainen kulttuuriarkisto*. <https://www.oulu.fi/giellagas/saamelainenkulttuuriarkisto> (käytetty 8.11.2019)
- Gorman, G. E. & Howes, B. R. (1990). *Collection development for libraries* (Repr ed.). London: Bowker-Saur.
- Gregory, V. L. (2011). *Collection development and management for 21st century library collections : An introduction*. New York: Neal-Schuman Publishers.
- Hansson, J. (2011). Public libraries and the national minorities of sweden - results of a national survey. *New Library World*, 112(9), 406-415.
- Johnson, P. (2009). *Fundamentals of collection development & management*. Chicago: American Library Association.

Kotimaisten kielten keskus (2019). *Saame*.

<https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/saame> (käytetty 5.11.2019)

Laki saamelaiskäräjistä 974/1995.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950974> (käytetty 13.11.2019)

Laki yleisistä kirjastoista 1492/2006.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>

Lapin kirjasto (2019). *Suomen saamelainen erikoiskirjasto ja saamelaisalueen kirjastojen*

saamelaislähteet. <https://lapinkirjasto.finna.fi/Content/saame> (käytetty 8.11.2019)

LIBRIS (2019). *Swedish sami bibliography*.

http://librishelp.libris.kb.se/help/search_sub_databases_eng.jsp?redirected=true&pref_is_set=&textsize=&contrast=&language=en#samisk (käytetty 8.11.2019)

Mäkinen, R. & Wilein, R. (1992). *Kirjastokokoelmien evaluointi : Teoriasta toteutukseen :*

Kokoelmien evaluointi -täydennyskoulutusohjelman tulokset. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rovaniemen kaupunki (2019). *Suomen saamelainen erikoiskirjasto*.

<https://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kirjasto/Lappi-ja-saamelaiset/Saamelainen-erikoiskirjasto> (käytetty 8.11.2019)

Saamelaiskäräjät (2019). *Saamen kielilaki*. <https://www.samediggi.fi/toiminta/saamen-kieli/saamen-kielilaki/>

(käytetty 9.11.2019)

Saamelaiskäräjät (2015). *Saamelaisten lukumäärä vuoden 2015 saamelaiskäräjien vaaleissa*.

<https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/?f=Dokumenttipankki%2FTilastoja%2FSaamelaisten%20lkm%20vaaleissa> (9.11.2019)

Saamen kielilaki 1086/2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20031086>

(käytetty 9.11.2019)

Sámediggi (SE) (2017). *Luoikkat girjjiid*. <https://www.sametinget.se/5810> (käytetty

9.11.2019)

Sámediggi (NO) (2019). *Sámedikki girjerádjju*. <https://www.samediggi.no/Girjeradju> (käytetty 9.11.2019)

Sámi allaskuvla (2019). *Girjerádjosa birra*. <https://samas.no/se/girjerajus/girjeradjosa-birra> (käytetty 9.11.2019)

Sámi bibliografiija (2019). https://bibsyst-almaprimo.hosted.exlibrisgroup.com/primo_library/libweb/action/search.do?vid=SAPMI&dscnt=0&dscnt=0&dstmp=1573209345708&vid=SAPMI&backFromPreferences=true (käytetty 8.11.2019)

Suomalais-ugrilaiset kirjastot (2019). *Murmanskin alueen valtiollinen yleinen tieteellinen kirjasto*.
http://fin.fulr.karelia.ru/Valitse_alue/Murmanskin_alue/Murmanskin_alueen_valtiollinen_yleinen_tieteellinen_kirjasto/ (käytetty 8.11.2019)

Suomen perustuslaki 731/1999.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (käytetty 13.11.2019)

Tilastokeskus (2019b). *Suurimpien kuntien väkiluku*.
https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#suurimpienkuntienenv%C3%A4kiluku (käytetty (käytetty 9.11.2019)

Tilastokeskus (2019a). *Väestö kielen mukaan 31.12*.
https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#v%C3%A4est%C3%B6kielenmukaan31.12. (käytetty 9.11.2019)

Valli, R. (2015). *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
<https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-661-7>

Wilein, R. & Kortelainen, T. (2007). *Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet : Teoria, menetelmät, käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Liitteet

Liite 1. Taulukko saamenkielisistä aineistoista Helmet- PIKI- ja OUTI- kirjastoissa

	Helmet	Helmet %	PIKI	PIKI %	OUTI	OUTI %
saamelaiskielet, osuvia yhteensä	684	100 %	534	100 %	601	100 %
pohjoissaame	389	57 %	267	50 %	326	54 %
inarinsaame	39	6 %	47	9 %	41	7 %
koltansaame	22	3 %	30	6 %	26	4 %
luulajansaame	4	1 %	5	1 %	2	0,3 %
eteläsaame	7	1 %	5	1 %	6	1 %
saamelaiskielet (määrittelemätön)	223	33 %	180	34 %	200	33 %
kirja	399	58 %	273	51 %	249	41 %
äänite	213	31 %	176	33 %	149	25 %
nuotti	67	10 %	71	13 %	27	4 %
video	10	1 %	10	2 %	8	1 %
kartta	3	0,4 %	5	1 %	0	0 %
opinnäyte	0	0 %	1	0,2 %	3	0,5 %
esine	0	0 %	0	0 %	1	0,2 %
lehti/artikkeli	0	0 %	0	0 %	1	0,2 %
muu/määrittelemätön	3	0,4 %	12	2 %	8	1 %